

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ: ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ ТА ДОЦІЛЬНОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

SOCIAL PROJECT MANAGEMENT: OBJECTIVES FORMATION AND PURPOSE OF THEIR IMPLEMENTATION

УДК 316:005

<https://doi.org/10.32843/infrastruct39-51>

Тернопільська В.І.

д.п.н., професор,
професор кафедри теорії та технології соціальної роботи
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Бакуліна О.С.

к.е.н.,
доцент кафедри підприємництва, фінансів та оподаткування
Житомирська філія
Університету державної фіскальної служби України

Ternopilka Valentina

National Pedagogical Drahomanov University

Bakulina Oksana

Zhytomyr Branch
University of the State Fiscal Service of Ukraine

У статті розглянуто теоретико-методичні аспекти управління соціальними проєктами в Україні. Досліджено сутність категорій «проєкт», «соціальний проєкт» у сучасній науці. Окреслено особливості управління проєктами соціального розвитку. Виокремлено методи формування цілей проєкту соціального розвитку та визначення вигід від реалізації соціальних проєктів. Визначено, що у процесі формування цілей проєкту соціального розвитку необхідним є обґрунтування його відповідності пріоритетним напрямкам розвитку держави, визначення його доцільності та очікуваного впливу на цільові групи й територію реалізації проєкту. Встановлено, що однією з вагомих характеристик доцільності проєкту є сталість та тривалість його результатів, що надає можливість продемонструвати інвестору (донору), куди витрачено ресурси, який вплив вони здійснюють на цільові групи й отримувачів послуг та який ефект отримано в результаті. Охарактеризовано фандрайзинг як один із механізмів фінансування вітчизняних проєктів соціального розвитку. Розглянуто способи здійснення фандрайзингу.

Ключові слова: проєкт, соціальний проєкт, управління соціальними проєктами, доцільність, соціальний ефект, фандрайзинг.

В статье рассмотрены теоретико-методические аспекты управления социальными

проектами в Украине. Исследована сущность категорий «проект», «социальный проект» в современной науке. Определены особенности управления проектами социального развития. Выделены методы формирования целей проекта социального развития и определения выгод от реализации социальных проектов. Определено, что в процессе формирования целей проекта социального развития необходимо обоснование соответствия приоритетным направлениям развития государства, определения его целесообразности и ожидаемого воздействия на целевые группы и территорию реализации проекта. Установлено, что одной из весомых характеристик целесообразности проекта является постоянство и продолжительность его результатов, что, в свою очередь, дает возможность продемонстрировать инвестору (донору), куда потрачены ресурсы, какое влияние они оказывают на целевые группы и получателей услуг и какой эффект получен в результате. Охарактеризован фандрайзинг как один из механизмов финансирования отечественных проектов социального развития. Рассмотрены способы осуществления фандрайзинга.

Ключевые слова: проект, социальный проект, управление социальными проектами, целесообразность, социальный эффект, фандрайзинг.

The article deals with theoretical and methodological aspects of social project management in Ukraine. The essence of the categories "project", "social project" in modern science is investigated. Project management is defined as one of the promising areas of management activity, which is aimed at the management, coordination and organizational support of project implementation and involves the use of modern management methods and tools, innovative technologies in various fields of science and practice. Social projects are compared with other types of projects. The features of social development project management are outlined: the focus on obtaining high-quality and difficult-to-measure non-commercial benefits and social impact (creating benefits for society, in particular, changing employment patterns, creating new jobs, reducing unemployment, expanding the range of social services, etc.). The methods of formulating social development project goals are proposed, which include: goal tree (hierarchical structure of the project goals set, which allows to identify the main goal, goals of the first, second, third level) and SMART analysis of goals (defined as a achievable product of the activity to be verified). Requirements for goals are concreteness, measurability, reach, reality, controllability. The methods of determined the benefits from the implementation of social projects, in particular, CBA-analysis, SROI. It is determined that in the process of shaping the goals of the social development project, it is necessary to substantiate its compliance with the priority directions of state development, to determine its feasibility and the expected impact on the target groups and territory of the project implementation. It is established that one of the important characteristics of the feasibility of a project is the sustainability and duration of its results, which gives an opportunity to demonstrate to the investor (donor) where the resources are spent, what influence they exert on the target groups and recipients of services and what effect is obtained as a result. Fundraising is described as one of the mechanisms for financing domestic social development projects. The ways of carrying out of fundraising are considered.

Key words: project, social project, social project management, expediency, social effect, fundraising.

Постановка проблеми. Формування успішної соціальної держави, в основу якої закладено національні та загальноєвропейські цінності, підвищення індикаторів рівня життя населення потребують пошуку новітніх підходів до ефективного регулювання соціального розвитку. У цьому контексті важливу роль відіграє повномасштабне дослідження спеціальних інструментів проєктного підходу як одного з елементів системи управління соціальними проєктами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичного змісту та прикладного характеру управління проєктами у

сфері державного регулювання належить таким дослідникам, як Т. Безверхнюк, С. Бушуєв, В. Бурков, К. Ващенко, В. Воропаєв, В. Воротін, Т. Гречко, О. Кілієвич, І. Мазур, В. Тертичко, В. Шапіро та ін. Проблеми управління соціальними проєктами досліджують А. Автономов, В. Аграновіч, Г. Антонюк, В. Бурков, А. Карповцева, Н. Кулікова, В. Курбатов, Р. Леньков, В. Луков, О. Пономаренко, Е. Самбуров та ін. Теоретичні аспекти соціального проєктування розглянуто в працях Г. Антонюка, Т. Дрідзе, Ю. Крючкова, Н. Лапіна, А. Пригожина, Ж. Тощенко, М. Харитоновна, О. Яницького та ін. Однак, незважаючи на широке коло існуючих

наукових напрацювань, проблема управління соціальними проєктами, враховуючи досвід зарубіжних країн, потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сутності поняття «соціальний проєкт», його змістових характеристик, окреслення особливостей управління проєктами соціального розвитку, формування цілей соціальних проєктів та доцільності їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті вивчення теоретичних засад означеної проблеми слід зазначити, що слово «проєкт» походить від латинського *projectus*, що означає «кинутий уперед». На думку В. Лукова, проєкт є мисленнєвою конструкцією яких-небудь змін, котрі заздалегідь сплановані та можуть бути реалізовані. Така конструкція може бути подана у вигляді моделі, прообразу, і в ній є обов'язковий вольовий компонент – налаштованість здійснити задум [7]. О. Яременко, О. Артюх, О. Балакірева розглядають проєкт як сукупність взаємопов'язаних дій із чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення спеціалістів та ресурсів із метою досягнення певних цілей організації [8]. Саме тому управління проєктами є одним із найперспективніших напрямів управлінської діяльності, яка спрямована на керування, координацію й організаційне забезпечення виконання проєктів та передбачає застосування сучасних методів і засобів управління, інноваційних технологій у різних сферах науки й практики.

У працях учених, як правило, зазначається, що для вирішення проблеми ефективної реалізації проєктів соціального розвитку необхідне розроблення технології управління соціальними проєктами [4, с. 2]. Однак складність і багатоаспектність проблеми управління соціальними проєктами зумовлюють множинність підходів до розуміння її суті, природи, структури, а також до методів її вивчення, через що поняття «соціальний проєкт» трактується авторами по-різному. Загалом [6; 7] соціальний проєкт визначається вченими як приписана модель, майбутній бажаний стан системи, що виникає у результаті певних дій людей, наявності ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних, інтелектуальних, пізнавальних, евристичних, ціннісних). Соціальний проєкт також розглядається як мета проєктної діяльності, вид соціальної творчості.

Важливою вбачається характеристика соціального проєкту як сконструйованого соціального нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, котра має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням [10]. На думку М. Коган, соціальний проєкт – це опис конкретної ситуації, котра може бути

поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання [5].

Слід зазначити, що проєкти соціального розвитку розробляються з метою вирішення соціальних проблем та задоволення потреб суспільства. У межах соціальної політики такі проєкти реалізують держава, благодійні організації та фонди, міжнародні фінансові організації. При цьому головними експертами у процесі оцінювання проєктів соціального розвитку виступає суспільство. Тому, як слушно зазначає Т. Безверхнюк, прийнятність варіантів розв'язання соціальних проблем для цільових груп проєкту та населення того регіону, для якого він розробляється, має бути одним з індикаторів якості соціального проєкту [3].

У зв'язку з вищезазначеним та з огляду на порівняння соціальних проєктів з іншими видами до особливостей управління проєктами соціального розвитку можна віднести спрямованість на отримання якісних і важко вимірюваних некомерційних вигід та соціального ефекту (створення вигід для суспільства, зокрема зміна структури зайнятості, створення нових робочих місць, зниження рівня безробіття, розширення спектру послуг соціального характеру тощо). Крім того, у зв'язку зі специфікою управління соціальними проєктами формування цілей має високий рівень невизначеності та може коректуватися під час реалізації проєкту.

У теорії соціального проєктування зазначається [11], що у процесі формування цілей проєктів соціального розвитку слід враховувати соціальну корисність, соціальне значення та соціальні наслідки проєкту. Формування цілей має впливати з чітко сформульованої моделі майбутнього, а цілі – відповідати вектору еволюційного розвитку соціальної системи, особливостям соціокультурного простору, специфіці соціальної ситуації на території, інтересам усіх зацікавлених сторін проєкту: соціальних груп, державних, громадських інститутів, комерційних організацій, що входять до оточення проєкту. Підкреслимо, що незалежно від формулювання цілей наслідком проєкту будуть соціальні зміни, що впливають на стан об'єкта та загальний вектор соціального розвитку. Отже, під час формування цілей проєкту соціального розвитку треба враховувати значення попереднього аналізу та прогнозу соціальних змін, оцінку віддалених наслідків проєкту. Методологія соціального проєктування має спиратися на принципи та механізми становлення соціально прийнятних соціокультурних зразків, враховувати умови, необхідні для інтегрування у соціальну практику.

Не менш важливим є визначення методів управління проєктами соціального розвитку у процесі формування цілей. Так, до загальновідомих методів формування цілей соціального проєкту відносять: дерево цілей (ієрархічна структура сукупності цілей проєкту, що дає змогу

виділити головну ціль, цілі першого, другого, третього рівнів) та SMART-аналіз цілей (визначається як досяжний продукт діяльності, що підлягає перевірці, вимогами до цілей є конкретність, вимірюваність, досяжність, реальність, контрольованість). Своєю чергою, вигоди від реалізації соціальних проєктів можна визначити за допомогою методик SWA-аналізу (оцінки співвідношення витрат на реалізацію соціальних проєктів і вигід від неї, що дає змогу порівнювати грошовий еквівалент соціального ефекту від їх реалізації, відкинути явно неефективні проєкти на етапі їх попередньої оцінки, знизити ризики прийняття неправильних управлінських рішень, оптимізувати витрати бюджету); SROI (аналіз витрат, вигід та соціальний аудит, спрямований на виявлення соціальної цінності, що створюється проєктом, шляхом знаходження матеріальних, фінансових і нефінансових еквівалентів для соціальних результатів).

У процесі формування цілей проєкту соціального розвитку обґрунтовується його відповідність пріоритетним напрямам розвитку держави, визначаються його доцільність та очікуваний вплив на цільові групи і територію реалізації проєкту. Після визначення доцільності соціального проєкту (відповідності цілям зацікавлених сторін та соціальним змінам) окреслюється концепція проєкту соціального розвитку у вигляді проєктної пропозиції для фінансування. Варто зазначити також, що однією з вагомих характеристик доцільності проєкту є сталість та тривалість його результатів, що, своєю чергою, дає змогу продемонструвати інвестору (донору), куди витрачено ресурси, який вплив вони здійснюють на цільові групи й отримувачів послуг та який ефект отримано у результаті. Своєю чергою, інвестування у вітчизняні проєкти соціального розвитку переважно здійснюється через такий механізм фінансування, як фандрайзинг.

У загальному розумінні фандрайзинг – це мистецтво випрошування грошей, залучення ресурсів, які можна отримати безкоштовно. А. Кривоносов, О. Філатова, М. Шишкіна розглядають фандрайзинг як діяльність щодо залучення й акумулювання фінансових коштів із різних джерел на реалізацію соціально-культурних проєктів і програм, які не мають безпосередньо комерційної вигоди, а носять короткочасний характер [9]. Фандрайзинг розглядають також як науку і мистецтво систематичної роботи з різноманітними джерелами фінансування зі збору коштів та залучення ресурсів для забезпечення фінансування некомерційних організацій, виконання благодійних акцій, підтримки іншої некомерційної діяльності або фінансування діяльності індивідуальних осіб, які ведуть значущі дослідження або навчаються за соціально значимими спеціальностями [1, с. 2].

Серед способів фандрайзингу виділяють: збір грошей (збір приватних пожертв, аукціони, публічні благодійні акції); залучення волонтерів (до проведення спеціальних заходів, роботи організації); отримання фінансування (на проведення певних заходів, реалізацію програм, проєктів) від державних структур, комерційних організацій, спеціальних фондів тощо. При цьому донорами (інвесторами) можуть виступати державні структури різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, релігійні, наукові та інші громадські некомерційні організації, а також приватні особи. Однак сьогодні даний механізм фінансування тільки розвивається з огляду на відсутність фахівців із відповідним досвідом та спеціальною підготовкою залучення ресурсів в об'єкти соціальної сфери.

Висновки з проведеного дослідження. Підбиваючи підсумок, зазначаємо, що управління проєктами є одним із найперспективніших напрямів управлінської діяльності, яка спрямована на керування, координацію й організаційне забезпечення виконання проєктів та передбачає застосування сучасних методів і засобів управління, інноваційних технологій у різних сферах науки й практики. У процесі формування цілей проєкту соціального розвитку обґрунтовується його відповідність пріоритетним напрямам розвитку держави, визначається його доцільність та очікуваний вплив на цільові групи і територію реалізації проєкту. Після визначення доцільності соціального проєкту окреслюється концепція проєкту соціального розвитку у вигляді проєктної пропозиції для фінансування. Слід зазначити, що однією з вагомих характеристик доцільності проєкту є сталість та тривалість його результатів, що, своєю чергою, дає змогу продемонструвати інвестору (донору), куди витрачено ресурси, який вплив вони здійснюють на цільові групи й отримувачів послуг та який ефект отримано у результаті. Дослідження показало, що одним з ефективних механізмів фінансування вітчизняних проєктів соціального розвитку є фандрайзингова діяльність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бадылевич Л.В. Фандрайзинг как средство развития научно-исследовательской деятельности будущих социальных работников : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тамбов, 2004. 23 с.
2. Бакуліна О.С. Формування людиноцентричної моделі соціального розвитку підприємств Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2(19). С. 99–103. URL : <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/19-2019-ukr> (дата звернення: 12.01.2020).
3. Соціальний проєкт в державному управлінні: обґрунтування доцільності реалізації / Т.М. Безверхнюк та ін. *Публічне управління: теорія та практика*. 2014. Вип. 1. С. 32–39.

4. Геращенко Н.О. Особливості формування цілей у проєктах соціального розвитку. *Управління проєктами та розвиток виробництва*. 2010. № 1(33). С. 47–51.

5. Коган М.С. Метод проєктів і умовия его ефективного применения в воспитательной работе. URL : <http://www.websib.ru/vospitanie/04-05/metod1/htm> (дата звернення: 14.01.2020).

6. Курбатов В.И., Курбатова О.В. Социальное проектирование : учебное пособие. Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. 416 с.

7. Луков В.А. Социальное проектирование : учебное пособие. Москва : Фанита, 2007 240 с.

8. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проєктів / О.О. Яременко та ін. Київ : ДЦССМ, 2002. 132 с.

9. Кривонос А.Д., Філатова О.Г., Шишкіна М.А. Основи піарології (науки про зв'язки з громадськістю) : навчальний посібник. Санкт-Петербург : Роза світу, 2008. 410 с.

10. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. Москва : МГУС, 2001. 95 с.

11. Специфика целеполагания при управлении социальными проєктами. URL : <http://www.collegian.ru/files/USP.ppt> (дата звернення: 12.01.2020).

REFERENCES:

1. Badylevich L.V. (2004). *Fandrayzing kak sredstvo razvitiya nauchno-issledovatel'skoy deyatel'nosti budushchikh sotsial'nykh rabotnikov* [Fundraising as a means of developing research activities of future social workers] (PhD Thesis). Tambov. (in Russian)

2. Bakulina O.S. (2019). *Formuvannja ljudynocentrychnoji modeli socialjnogho rozvytku pidpryemstv* [Formation of the human-centric model of social development of enterprises Eastern Europe: economy, business and management]. *Skhidna Jevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnja*. (electronic journal), vol. 2(19), pp. 32–38. Available at:

<http://www.easterneurope-ebm.in.ua/19-2019-ukr> (accessed 12 January 2020).

3. Bezverkhnyuk T. M., Sencha Y. A., Syvak T. V., Levyckij A. A. (2014). *Socialjnyj proekt v derzhavnomu upravlinni: obgruntuvannja docilnosti realizaciji* [Social project in public administration: substantiation of feasibility of realization]. *Publichne upravlinnja: teorija ta praktyka*, 2014, vol. 1, pp. 32-39.

4. Gherashhenko N.O. (2010). *Osoblyvosti formuvannja cilej u proektakh socialjnogho rozvytku* [Features of goal setting in social development projects]. *Upravlinnja proektamy ta rozvytok vyrobnyctva*, 2010, no. 1 (33), pp. 47-51.

5. Kogan M.S. *Metod proektov i usloviya ego effektivogo primeneniya v vospitatel'noy rabote* [Project method and conditions for its effective application in educational work]: website: URL: <http://www.websib.ru/vospitanie/04-05/metod1/htm> (accessed 14 January 2020).

6. Kurbatov V.I., Kurbatova O.V. (2001). *Sotsial'noe proektirovanie* [Social Design]. Rostov /D: Feniks, 2001 (in Russian).

7. Lukov V.A. (2007). *Sotsial'noe proektirovanie* [Social Design]. Moskva: Fanita, 2007 (in Russian).

8. Jaremenko O.O., Artjukh O.R., Balakirjeva O.M. (2002). *Naukovyj suprovid, monitoryng ta ocinka efektyvnosti socialjnykh proektiv* [Scientific support, monitoring and evaluation of the effectiveness of social projects]. Kyjiv: DCSSM (in Ukrainian).

9. Kryvonosov A.D., Filatova O.Gh., Shyshkina M.A. (2008). *Osnovy piarologhii (nauky pro zv'jazky z ghromadsjkistju)* [Fundamentals of Piarology (Public Relations Science)]. SPb.: Roza svitu (in Ukrainian).

10. Plyshevskiy V.G. (2001). *Prognozirovanie, proektirovanie i modelirovanie v sotsial'noy rabote* [Forecasting, designing and modeling in social work]. Moskva: MGUS.

11. *Spetsifika tselepolaganiya pri upravlenii sotsial'nymi proektami* [The specifics of goal setting in managing social projects]: website: URL: <http://www.collegian.ru/files/USP.ppt> (accessed 12 January 2020).